

**MAVZU: MARKAZIY OSIYODA “KATTA KUCHLAR” RAQOBATI
SHAROITIDA DAVLATLAR SUVERENITETINI
MUSTAHKAMLASHNING SIYOSIY JIHATLARI**

Muallif: Mardonov Shaxzod Rasul o‘g‘li

PhD dasturiga mustaqil tadqiqotchi, Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Kirish

Sovuq urushdan keyingi davrda va ayniqsa so‘nggi o‘n yillikda Markaziy Osiyo yana jahon siyosatining muhim chorrahasiga, AQSH, Xitoy Xalq Respublikasi (XXR) va Rossiya Federatsiyasi kabi “katta kuchlar”ning geosiyosiy va geoiqtisodiy manfaatlarini to‘qnashadigan markaziga aylandi. Ushbu raqobat, taniqli siyosatshunos Aleksandr Kulining ta‘biri bilan aytganda, mahalliy qoidalarga ega “Katta o‘yinlar”ning yangi bosqichini boshlab berdi [2]. Ushbu tezisning maqsadi “katta kuchlar”ning Markaziy Osiyodagi strategiyalarini tahlil qilish va mintaqa davlatlarining, xususan, O‘zbekistonning ushbu murakkab sharoitda o‘z suvereniteti va strategik avtonomiyasini saqlab qolish borasidagi siyosatini o‘rganishdan iborat.

Asosiy tahlil yo‘nalishlari

1. “Katta kuchlar” strategiyalarining qiyosiy tahlili

- **Xitoyning iqtisodiy leveriji:** Pekinning mintaqaviy strategiyasining asosini “Bir makon, bir yo‘l” tashabbusi tashkil etadi. Ushbu tashabbus orqali Xitoy mintaqaga yirik infratuzilmaviy loyihalar va kreditlar taklif qilmoqda. Bu, bir tomondan, iqtisodiy rivojlanishga turtki bersa, ikkinchi tomondan, “qarz diplomatiyasi” va iqtisodiy qaramlik orqali siyosiy ta‘sir o‘tkazish xavfini keltirib chiqaradi.
- **Rossiyaning xavfsizlik va “yumshoq kuch” siyosati:** Moskva mintaqani o‘zining an‘anaviy ta‘sir doirasi deb bilib, o‘z mavqeini Kollektiv Xavfsizlik Shartnomasi Tashkiloti (KXSHT) va Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi (YOII) kabi tuzilmalar orqali mustahkamlashga intiladi. Bu Zbignev Bjezinskiyning geosiyosiy nazariyalarida ta‘kidlangan tarixiy ta‘sir doiralarini saqlab qolishga urinish sifatida ko‘rilishi mumkin [1].
- **AQSHning muvozanatni saqlash strategiyasi:** Vashingtonning siyosati asosan Rossiya va Xitoy ta‘sirini cheklashga qaratilgan. C5+1 diplomatik

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th August, 2025

platformasi buning asosiy vositasi bo'lib, u siyosiy muloqot va demokratik qadriyatlarni ilgari surishga xizmat qiladi [3].

2. Markaziy Osiyo davlatlarining javob reaksiyasi: Muvozanatlash siyosati
“Katta kuchlar” raqobatiga javoban mintaqa davlatlari, jumladan O‘zbekiston ham, “ko‘p vektorli” yoki muvozanatlash (hedging) tashqi siyosatini olib bormoqda. Bu siyosatning mohiyati – biror-bir kuchga to‘liq yon bosmaslik, barcha tomonlar bilan manfaatli aloqalarni rivojlantirish va ular o‘rtasidagi raqobatdan o‘z milliy manfaatlari yo‘lida foydalanishdir. Bu, o‘z navbatida, mintaqa davlatlariga o‘z qarorlarini qabul qilishda kattaroq erkinlik beradi [4].

Xulosa Markaziy Osiyodagi “katta kuchlar” raqobati mintaqa davlatlari suvereniteti uchun ham tahdid, ham imkoniyatdir. Ushbu murakkab geosiyosiy sharoitda davlatlarning o‘z mustaqilligini saqlab qolishi ularning muvozanatli tashqi siyosat yurita olish qobiliyatiga, shuningdek, mintaqaviy hamkorlikni chuqurlashtirish orqali o‘zlarining kollektiv pozitsiyasini mustahkamlashiga bog‘liq bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Brzezinski, Z. (1997). *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. Basic Books.
2. Cooley, A. (2012). *Great Games, Local Rules: The New Great Power Contest in Central Asia*. Oxford University Press.
3. Rumer, E., Sokolsky, R., & Stronski, P. (2016). *U.S. Policy Toward Central Asia 3.0*. Carnegie Endowment for International Peace.
4. Peyrouse, S. (2016). The “new great game” in Central Asia: a Kazakh perspective. *Strategic Analysis*, 40(2), 115-128.